

Nieuwenrode

Vliegend door het veld

27 december 2013

Een oom van mij placht ons, mijn neef en mezelf, wel eens te dreigen met de Slokkepier. Een onbestemde griezel. Het was namelijk de bedoeling ons schrik aan te jagen. Bijvoorbeeld om iets van ons gedaan te krijgen waar we spontaan niet zeer toe geneigd waren. Indien we niet deden wat oom verlangde, dan zou die Slokkepier ons wel weten te vinden! Samen met een draai om de oren behoorde dat dreigen blijkbaar tot het opvoedkundige palet waarmee de kinderen in één of ander spoor werden gedwongen. De vermeende griezel zal in Nederland wel de Boeman geweest zijn. Op school vertelde de meester ons dan weer over Kludde. Een kwelgeest die zich vaak onder bruggen of in holle bomen verborg om enkel 's nachts tevoorschijn te komen. Wie dan aan zijn schuiloord voorbij kwam liep de kans dat Kludde hem of haar in de nek sprong. Weliswaar werden de wandelaars verwittigd van het onheil want Kludde rammelde met een ketting die hij aan de enkel van zijn linkerbeen moest dragen. Wie door de engerd belaagd werd, was verplicht de onverlaat op zijn of haar rug te dragen totdat de dag weer aanbrak, de voorbijganger zijn bestemming bereikte of dat de ongelukkige er totaal uitgeput bij neerviel. Dan verdween Kludde als bij toverslag.

„Bijgeloof,“ zei de meester. Niet te verwarren met het echte geloof. Al was het bijgeloof in onze ogen dan toch spannender en interessanter. Daar kon meneer pastoor met zijn onverstanebare Latijn helemaal niet tegenop en de interesse in de verhalen uit ons boek van gewijde geschiedenis, begon ook al stilaan uit te rafelen. Hetgeen er later niet beter op geworden is. In tegendeel.

Met Kludde was ik dus wel bekend. Evenals met het feit dat die wel meer dan één naam had. „Kledde“, bijvoorbeeld. Zoals hij in Aalst wordt genoemd. Al hebben ze hem daar wel van bij de Dender weggejaagd naar Dendermonde. Daar zijn ze echter wel een en ander gewoon. Ze hebben daar zelfs een Ros Beiaard.

De mythische figuur van Kludde zit trouwens niet om een naam verlegen: Kleudde, Kloerre, Lodder, Pledde, Ossaart... Dat weet ik zo zeker omdat ik het verschijnsel bijgeloof, lang geleden, nog eens heb bestudeerd. Echt waar. Voor een proefschrift. Maar wat ze er in Nieuwenrode van gemaakt hadden, nee, dat kende ik nog niet. Daar wordt Kludde bedacht met de naam Klerre met zijn keet. Keet = ketting? Afgaande op de verhalen over zijn streken moet het wel om hetzelfde gedrocht gaan dat in de verhalen van de meester in de Scheldemeersen rondwaarde.

De kant van Brabant

Op het zacht golvend Brabantse zandleem ligt het landelijke woondorp Nieuwenrode. Langs het zeekanaal Brussel-Schelde ook. Het is nu een deelgemeente van Kapelle-op-den-Bos.

Het ontstaan van Nieuwenrode is nauw verbonden met het stichting van een vrouwenklooster. Dat klooster werd gebouwd zo ongeveer te midden van nergens in een uitgestrekte streek met veel bossen. Op de grens van de parochies Wolvertem en Meise met name. Eigenlijk had dit klooster in Grimbergen gebouwd moeten worden. Het was oorspronkelijk namelijk voorzien als dubbelklooster waar paters en nonnen samenwoonden. Een beslissing van het generaal kapittel van Premonstreit in 1137 stak daar echter een stokje voor. Het was van dan af verboden om nog ergens gemengde kloosters te stichten.

Blijkbaar bestond de vrees dat de hemelse roeping zou overstemd worden door de aardse driften. Zo moest de bouwwoede gericht worden op een ander gebied dan Grimbergen om de nonnetjes aan een onderkomen te helpen. Daartoe werd dus het noordelijke deel van Meise en Wolvertem ontgonnen. Nochtans was het klooster geen lang leven beschoren. In 1270 verdween het reeds. Een zijdelings effect was echter wel dat door de aanwezigheid van het klooster die hoek van Meise die voordien niet bewoond was, nu wel bevolkt was geraakt. Groot was het plaatsje niet. Op de Ferrariskaarten uit 1777 is Nieuwenrode te zien als Nuwenrode. Het lag toen nog in een zeer bosrijk gebied en er stonden amper 12 gebouwen met wat moestuintjes. Maar, niet te vergeten: er was ook een windmolen. In 1874 werd het gehucht Nieuwenrode (wat „nieuwe ontginning“ betekent) van Meise afgescheiden en als afzonderlijke gemeente erkend.

Omwald

Dat de „Oude Pastorie“ in Nieuwenrode een flink gebouw is, verwonderde me niet zozeer.

De omwalde Oude Pastorie in Nieuwenrode

De kerk

Dat zie je namelijk wel meer. Destijds, toen het woord van meneer pastoor samen met dat van meneer de baron wet was, liet de geestelijkheid het zich wel aanleunen. Wat me daar aan het gebouw tegenover de classicistische Onze-Lieve-Vrouw-Hemelvaartkerk wel verwonderde was het feit dat die pastorie helemaal omgeven is met een brede wal. Had de pastoor destijds dan zoveel te vrezen dat hij zijn aardse goederen met een verdedigingslinie moest omringen? Misschien ook wel. Toch zit de vork enigszins anders aan de steel. Wat nu de Oude Pastorie is, was ooit het eerder genoemde nonnenklooster. Door een overeenkomst tussen de adellijke Berthouts en de Heren van Wolvertem werden in Nieuwenrode de nodige gronden gevonden om dat afzonderlijk nonnenklooster op te bouwen. De plaats daarvoor werd gekozen aan de samenloop van de kleine Schriekbeek en de Bierbeek. Zodoende werd het klooster dus aan alle zijden door water omringd. Het gebouw werd in 1682 vergroot in de traditionele bak- en zandsteenstijl van de Renaissance. Het bewuste jaartal is te vinden op een balk in de Berthoutszaal.

Hoewel het klooster al vrij snel verdween bleven de gebouwen toch bestaan. De bestemming ervan veranderde nogal eens. Iedereen die er gebruik van gemaakt heeft zal er wel een en ander aan veranderd hebben zodat het geheel een mix is van verschillende bouwstijlen. In het midden en recht tegenover de Kerkstraat is de hoofdingang. Dat wordt nog eens geaccentueerd met een wit stenen poortje dat voor de brug over de wal staat. Zoals het er nu staat toont het gebouw drie grote delen. Eén deel is de

vroegere pastorie die aan de oostzijde lag. Dan het middenste stuk dat dienst doet als ontvangstruimte en het westelijke deel waar nu een aantal diensten zijn in ondergebracht. Het gebouw en het landschap zijn sinds 1976 beschermd. Het besluit kwam er nadat een deel van de pastorie in 1967 door brand zwaar was geteisterd. Het gebouw kreeg in 1989 een nieuwe bestemming als gemeenschapscentrum. Waar eens de gebeden van de nonnetjes ten hemel werden gestuurd, snateren nu de eendjes (in de walgracht) en concentreert zich het culturele leven van Nieuwenrode.

Niet alleen Klerre droeg kettingen

Ook Beigem is een dorp in Vlaams-Brabant. Sinds 1977 is het een deelgemeente van Grimbergen.

De kerk werd tijdens de Eerste Wereldoorlog, al in 1914, door de Duitsers in brand gestoken. Wat er nu staat werd in natuursteen in 1924-1925 heropgebouwd. Na de brand bleef

Beigem. De kerk met de rare muts

enkel de westertoren uit 1653 gespaard. Bij de brand bleek er iets raar gebeurd te zijn. Schijnbaar gingen bij die calamiteit onder andere vier schilderijen verloren. Kunsthistorici zijn het er niet helemaal over eens wie die schilderijen ooit had geborsteld. „Rogier van der Weyden“, zegt de ene. „Nee“, roept de andere: „uit de school van Bernard van Orley“. Hoe het ook zij, ze waren zeker niet waardeloos. Het was bekend dat die schilderijen aan de kerkmuren verankerd waren met kettingen. Er deed zich het rare fenomeen voor dat men na de brand van die kettingen niets meer heeft teruggevonden! Van de schilderijen die er aan vast hingen ook niet. Het eerste is wat moeilijker uit te leggen dan het tweede. Mocht er dus in een verre of nabije toekomst opeens een onbekende van der Weyden opduiken: caveat emptor!

De kerk van Beigem ziet er wat ongewoon uit. Waar de torenspits van de meeste kerken inderdaad spits is, huist in Beigem Onze-Lieve-Vrouw onder een stomp.

Dat was bij ons thuis ook zo maar hier is die stomp wel heel groot en niet van glas. De stomp staat hier boven op de kerktoren.

De parochie Beigem was ooit het persoonlijk bezit van de bisschoppen van Kamerijk. Het dorp heeft zijn deel gehad van verwoesting en brandstichting. Zowel in een ver verleden als in een meer recent tijdsgewricht. In 1592 werd Beigem al eens grotendeels verwoest. Beigem is nog landelijk maar dat verandert snel want ook hier wordt er druk verkaveld en neemt het residentieel karakter toe.

De Sint-Servaesbasiliek in Grimbergen uit de verte

Abdij

Van ver werd een ander merkwaardig kerkgebouw zichtbaar. Een vierkante toren met een platte bovenkant en een eindje daar vandaan nog een koepel. Het was me van eerdere tochten al bekend: de Sint-Servaesbasiliek die verbonden is aan de Abdij van Grimbergen. Die abdij is overigens de oudste nog effectief bewoonde norbertijnerabdij van België.

Ze willen daar graag geloven dat het de heilige Norbertus zelf was die de abdij heeft gesticht. Andere bronnen spreken echter over een plaatsvervanger. In elk geval werd

ze tussen 1126 en 1128 gesticht.

Zo nu en dan kan je hier op de radio de gedragen stem van een acteur horen die reclame declameert voor... bier van de abdij van Grimbergen. Het schijnt zo te moeten zijn: abdijen en bier, twee handen op één (bier)buik. Volgens wat de acteur vertelt werd de abdij meerdere malen afgebrand en is ze telkens uit haar as herrezen. Een ware feniks. Ook werd het klooster in 1816 tot op de grondvesten afgebroken. Alleen de kerk, de pastorie, de boerderij en de oude toegangspoort bleven gespaard.

Ik kan het niet uit eigen ervaring getuigen omdat ik het gebouw nog nooit heb bezocht maar berichten erover roemen de bijzonder goede lichtval en een ongewoon rijk gedecoreerd interieur. Er worden ook regelmatig orgelconcerten gegeven.

Hoog- en laagvliegers

Grimbergen heeft een vliegveld. Er was op deze tocht niet veel van te merken want de wind waaide zo ongenadig hard dat de sportvliegerij aan de grond moest blijven. Dat lichte, eenmotorige gedoe is namelijk nog het enige wat hier is toegelaten.

In het licht van de steeds toenemende oorlogsdreiging uit het oosten, legden in 1939 Belgi-

Niet moeilijk je voor te stellen dat dit ooit een (deel van) een vliegveld is geweest.

sche militairen een reservevliegveld aan op het grondgebied van Grimbergen. Achten-vijftig hectare vruchtbare landbouwgrond werd onteigend, gedraineerd, genivelleerd en met gras bezaaid. Het verhaal zegt niets over de getroffen boeren maar die zullen wellicht niet spontaan in gejuich zijn uitgebarsten.

Toen het menens werd, in de meidagen van 1940, maakten de Belgen gebruik van dit vliegveld om ons grondgebied te verdedigen tegen de invallende horden. Ze waren echter geen partij voor de veel beter uitgeruste en getrainde Duitsers die al snel het vliegveld overnamen. Het zouden vooral de Wekusta 26 en het Jagdgeschwader 26 zijn

die Grimbergen een tijdlang als basis gebruikten. De eerste eenheid maakte foto's en waarnemingen van de weersgesteldheid boven Groot-Brittannië. De JG26 was een elite-eenheid die met de Focke Wulf Fw190 dood en verderf zaaide.

Het ligt nogal voor de hand dat het in oorlogstijd niet echt rustig en veilig wonen is vlakbij een vliegveld. Zo gebeurde het dat op 10 april 1944 een aantal huizen in de buurt van het vliegveld beschadigd werden door brandbommen. Er vielen toen drie doden. Collateral damage zouden ze de dag van vandaag zeggen. Er is ook nog eens een Focke Wulf op een huis terechtgekomen en die had dat zo niet bedoeld.

Op 6 juni 1944 landden de geallieerden in Normandië, op 3 september 1944 werd Grimbergen bevrijd. Van dan af aan streken op het vliegveld verschillende nationaliteiten neer die er een tijdje bleven.

Vanaf mei 1946 gaven de militairen stilaan delen van het vliegveld terug aan de burgerlijke autoriteiten. Al vrij snel beslisten die om van Grimbergen een vliegveld te maken voor de sportvliegerij. Op die manier moest dat lichte verkeer minder de nieuwe nationale luchthaven van Melsbroek gebruiken. Dat laatste werd later Zaventem, Brussel Nationaal. Reeds in 1946 konden de eerste zweef- en sportvliegtuigen landen op Grimbergen.

Er moeten op het terrein twee unieke, ronde loodsen staan. Voor alle duidelijkheid: ik heb ze ook dit keer niet gezien. Het zijn paddenstoelvormige betonnen constructies die nog altijd hun gelijke niet gevonden hebben in de Belgische architectuur. Het tot stand komen van die loodsen is een merkwaardige geschiedenis. Je zou denken dat voor het berekenen en uitkienen van een dergelijk project toch minstens een studiebureau en een batterij

ingenieurs Burgerlijke Bouwkunde zouden aanrukken. Maar nee, het kwam allemaal uit de koker van één man: Alfred Hardy. Hij toonde zich met deze vliegtuigloodsen een all-round-man: ontwerper, structureel ingenieur en uitvoerder. En dat terwijl hij voor geen enkele van deze aspecten diploma's kon voorleggen!

De paddenstoelen zijn betontechnische hoogstandjes. Daar is iedereen het over eens. De constructie is zo uitgekiend dat het beton, althans in theorie, niet doorbuigt. Iets waar het heel slecht tegen kan, dat buigen. In dit opzet wordt het beton alleen maar samengedrukt en daar is het juist erg sterk in. Daardoor gaat er niets barsten of scheuren. Er wordt ook nog eens opmerkelijk weinig materiaal gebruikt. De schaal is nergens meer dan 10 centimeter dik. En dat om een oppervlakte van 2000 m² te overdekken! Het is meer dan opmerkelijk.

Er moet verder op het vliegveld ook nog een kalibreeschijf voor vliegtuigkompassen uit de Tweede Wereldoorlog te vinden zijn. Helemaal ongeschonden bewaard en ook al uniek in Europa.

Een kaartje van het oude vliegveld in Grimbergen. Nu grotendeels het Lintbos.

Singel en Lint

Het vliegveld was oorspronkelijk veel groter dan dat het nu is. Alleen de oostelijke landingsbaan wordt nog gebruikt. En de twee vliegtuigloodsen. De vroegere bestemming van het terrein is her en der nog te zien aan de verbrokkelde banen in asfalt die tussen het gras opduiken. Een deel van het oorspronkelijke gebied werd ervan afgenomen en het kreeg een andere bestemming. Het werd een bos. Het Lintbos. Het is duidelijk te zien aan de bomen die er staan dat dit bos nieuw is. Alle stammetjes zijn nog tamelijk iel. Het werd daar geplant zo rond 2000. Er werden daarbij ongeveer 150 000 inheemse bomen en planten gepoot. Hetgeen goed is voor 55 hectare bos. Niet gering. Er ligt een net pad dwars doorheen het bos en hier en daar zijn wat meer open ruimtes voorzien waar ook banken staan zodat de wandelaar die de kilometer te lang vindt om ineens uit te wandelen daar kan neerstrijken.

Het bos is zo aangelegd dat er twee zicht-assen ontstaan die, naar ze daar zelf beweren, fenomenaal zijn. De ene as leidt de blik naar de basiliek in Grimbergen, de andere naar de kerk in Beigem.

Er zijn ook een aantal slingerende paden over het gras en er is voorzien in een speelzone voor het jonge grut. Behalve wandelaars en zelfs fietsers zijn er ook veel dieren thuis. Vogels waaronder de torenvalk, de sperwer en de buizerd. Ook velerlei insecten hebben het daar naar hun zin en de bijtjes mogen naar hartelust bijdragen aan de bevruchting van de aanwezige fruitbomen.

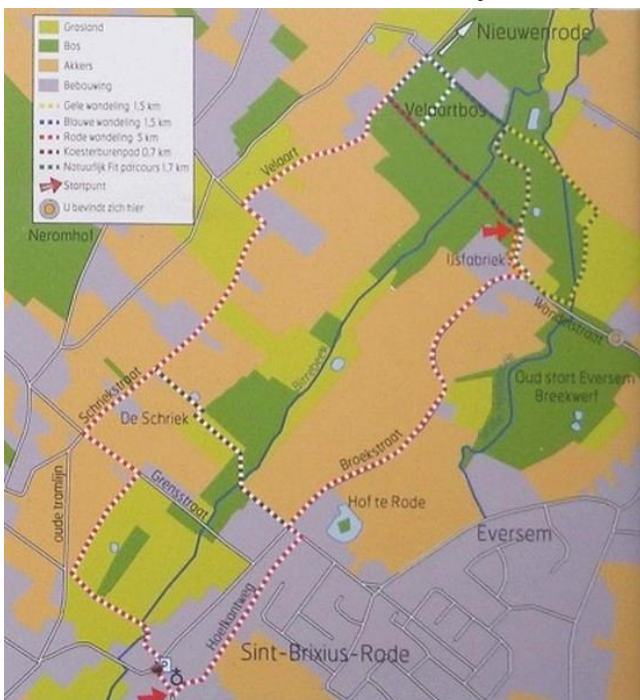
Het gebied is eigendom van de gemeente Grimbergen die het in erfpacht gaf aan het Agentschap voor Natuur en Bos. Het beslaat in zijn geheel 70 hectare.

Geen vallei

Het heeft de afgelopen weken al herhaalde malen veel en ongenadig hard geregend. Daardoor zijn de paadjes diep, ja diep geworden. Om met het Loze Vissertje te spreken. Het heeft de organisatoren van deze tocht allicht ertoe genoodzaakt een deel van het parcours anders te leggen. Dat werd ook netjes aangekondigd in de zaal waar we vertrokken.

De dreef doorheen het Velaartbos naast de ijsfabriek

Een kaartje van de omgeving.

Indien dat niet zo was geweest, zouden we allicht wel het natuurgebied Birrebeekvallei zijn ingestuurd. Tenminste: dat was zo bij een vorige tocht en ik herinner me nog levendig dat ik daarover niet enthousiast kon zijn. Ondanks het juichende proza van Natuurpunt op één van de borden over dit unieke stukje natuur dat ze als brave huisvaders gingen koesteren, stonk het er als een riool en lagen de knuppelpaden gevaarlijk glad. Eigenlijk was dat ook geen wonder, gezien de voorgeschiedenis van dit gebied. Tot in de jaren negentig van vorige eeuw stond op het eigendom van de intercommunale Haviland een breekwerf en een ontslibbingsinstallatie. Niet bepaald de meest milieuvriendelijke bedrijvigheden. Bovendien was het grootste deel van het gebied een stort voor huisvuil! Later heeft men over die smeerlapperij een dikke laag aarde geschoffeld en er bomen op geplant. Met als resultaat dat er nu nog een heuvel te zien is en het geheel opeens weer „natuur“ is geworden. Dat daargelaten was de omgeving hier ooit een laaggelegen bronbos. De Heidebeek overstroomde er vrij geregeld. Dat schijnt ze nog wel eens te doen en dus is het pad zo nu en dan niet toegankelijk. Wat trouwens eertijds de breekwerf was mag nu helemaal niet meer door het grote publiek worden betreden. Om de diertjes die daar leven de nodige rust te gunnen. Hetgeen me alweer nogal ver weg gemikt schijnt want er staat daar de eeuwig brommende ijsfabriek van Strombeek Beveren. Het

zichtbare gebied langs de Wandelstraat (zo heet die echt!) toont voor de rest ook een rommeltje met her den der liggende steenbrokken. Wat me toch moeilijk te verenigen schijnt met een natuurgebied. In het land der blinden... nietwaar?

Een deel van de Birrebeekvallei is het Velaartbos. Daar wordt aan hakhoutbeheer gedaan. Het is een manier van bosbeheer en -gebruik die vele eeuwen oud is. Historisch, zeg maar. Daarbij worden hoogstammige bomen afgezaagd zodanig dat er boven de grond nog een stomp blijft staan. Dat groeit dan weer uit tot een soort struik. Eens de stammetjes een zekere afmeting en leeftijd hebben bereikt wordt het hout andermaal afgezaagd. Deze praktijk mag niet verward worden met ontbossing. Het is in tegendeel een manier om het bos steeds opnieuw te verjongen. Wel blijven natuurlijk een aantal van de hoogstammen gespaard van deze manier van bosbeheer.

Vroeger was dit de methode om aan, bijvoorbeeld, brandhout te komen. Of aan hout om er iets mee te maken. Nu is het te doen om het behouden van de natuurwaarden die de bijzondere biotoopjes bieden. Talrijke mossen, paddenstoelen, varens, vogels, insecten en zoogdieren zijn tot ver in de omgeving enkel hier te vinden.

Het hakhoutbeheer wordt op ongeveer anderhalve hectare van het Velaartbos toegepast. Om de twee jaar wordt dan zoiets als 10 tot 20 are op die manier aangepakt. Zodoende is

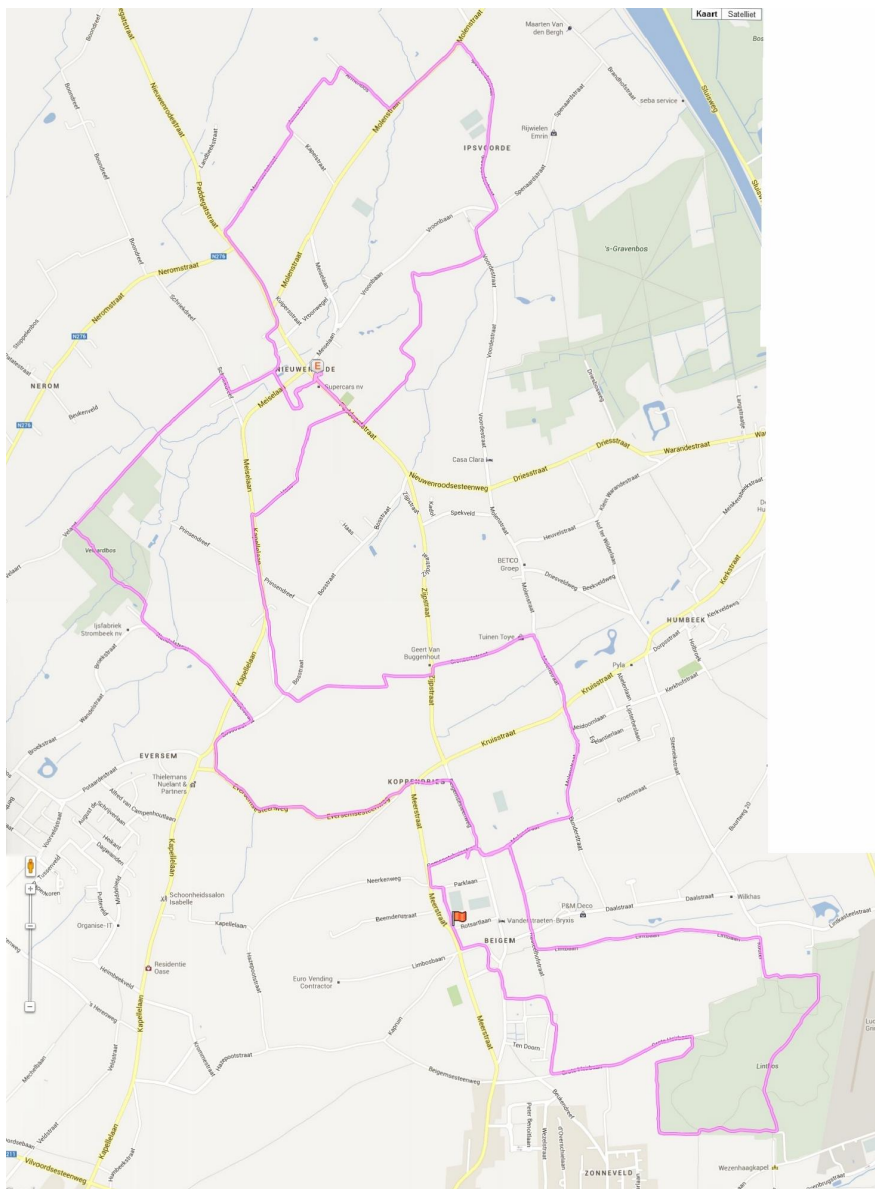
men na ongeveer 15 jaar rond en kan het eerste perceel weer worden aangesneden.

Halve baan voor het hele werk

Op mijn tocht had ik niets anders te dragen dan het rugzakje dat op wandelingen met enige spanwijdte mijn vaste gezelschap is. Mocht het me echter ooit overkomen dat Klerre of Kludde mij op de rug springt, dan weet ik wat me te doen staat. Trek lering uit het navolgende verhaal, beste lezer.

Een man met modderige klompen bleef even staan bij een beek om zijn schoeisel daar schoon te maken. Plots voelde hij twee handen op zijn schouders en hoorde hij het bevel om de overvaller te dragen. Kludde, natuurlijk hij weer. De man moest de griezel dragen tot hij helemaal bezweet was. Bij zijn thuiskomst vertelde hij aan zijn moeder wat hem was overkomen. Daarop sprak de vrouw: „Als dat nog eens gebeurt, dan moet je zeggen: „Halve baan“ en dan zal je hem maar tien meter moeten dragen. En als je nog eens bij de beek je klompen gaat wassen, zeg dan vooraf een gebed“. En verdorie, het werkte nog ook! Tenminste toch dat van die halve baan want toen de man Kludde nog eens tegenkwam, volgde hij de raad van zijn moeder. Daardoor moest hij de kwelgeest inderdaad maar tien meter ver dragen. Of verdragen, wat je maar verkiest.

En de moraal van dit stichtende verhaal, beste lezer? Draag nooit modderige klompen! Het is maar dat je het weet.

© 2014
Michel Christiaens